

בס"ד. י"ב תמוז, ה'תש"כ

(הנחה בלתי מוגה)

כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, הנה כתוב זה קאי על כל אחד מעם בני, שרואים אותם כפי שהם בבחי' ראש צורים וגבעות. ואיתא במד"ר פרשת בא², כי מראש צורים אראנו, אלו האבות כו', מוצאים אנו מתחלה הי' המקום מבקש לכוונן העולם ולא הי' מוצא עד שעמדו האבות. משל למלך שהי' מבקש לבנות מדינה, גזר וחיפשו מקום לבנות בו המדינה, בא ליתן היסוד, והיו המים עולים מן התהום ולא היו מניחים לעשות את היסוד, שוב בא ליתן את היסוד במקום אחר והיו המים מהפכים, עד שבא במקום אחד ומצא שם צור גדול, אמר, כאן אני קובע את המדינה על הצורים הללו. כך מתחלה הי' העולם מים במים³, והי' האלקים מבקש לכוונן עולמים ולא היו הרשעים מניחים כו', בדורו של אנוש כו' עלו המים והציפום כו'⁴, וכן דור המבול כו' עלו המים כו', כיון שבאו האבות וזכו, אמר הקב"ה על אלו אני מכוונן את העולם.

וזהו גם מ"ש⁵ לרוקע הארץ על המים כי לעולם חסדו⁶, שכדי שיהי' בנין העולם עי"ז שתהי' הארץ על המים (ולא כמו שמתחלה הי' העולם מים במים, עלו המים והציפום כו'), הנה על זה צריך להיות לעולם חסדו, וכמ"ש הבחיי על הפסוק⁷ יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה, שהוצרך לגזור שיקוו המים מתחת השמים שהם גבוהים אל מקום אחד שפל למטה, ושיעלה העפר למעלה עד שתראה היבשה, שתי גזירות בהיפך מטבעם, כי טבע העפר לרדת למטה וטבע המים לעלות למעלה, ועתה גזר על המים כו' שירדו למטה כטבעו של עפר כו' וגזר על העפר שיעלה למעלה כטבע המים, וז"ש לרוקע הארץ על המים כי לעולם חסדו, כי זה חסד לעולם, כדי שיהי' קיום העולם.

(6) בהבא לקמן — ראה אוה"ת בלק ע' תתקיא ואילך. וראה גם קונטרס יב"ג תמוז תרצ"ז (סה"מ קונטרסים ח"ב שפה, ב ואילך. סה"מ תרצ"ז ע' 237 ואילך). קונטרס יב"ג תמוז תש"ט (סה"מ תש"ט ע' 185 ואילך).
(7) בראשית א, ט.

(1) פרשתנו (בלק) כג, ט.
(2) פט"ו, ז.
(3) ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א.
(4) ראה ב"ר פ"ה, ו. פרש"י בראשית ו, ד.
(5) האזינו לב, ז.
(6) תהלים קלה, ו.

ב) וביאור הענין, הנה מה שמתחילה הי' העולם מים במים הרי זה כללות ענין עולם התוהו, שבו היו אורות מרובים וכלים מועטים⁸, היינו, שהאורות הם באופן שאינם שייכים להכלים, והכלים הם באופן שאינם שייכים להאורות. ולכן, אע"פ שהי' ענין של בנין, הרי זה באופן דבונה על מנת לסתור⁹, שזהו שהיו המים עולים כו' ולא היו מניחים לעשות את היסוד כו'. וממשיך במדרש: עד שבא כו' ומצא שם צור גדול, דקאי על אברהם, האדם הגדול בענקים¹⁰, שהוא ראש צורים (אלו האבות), להיותו ראש לאבות¹¹, שממנו התחילו שני אלפים תורה (לאחרי שני אלפים תהו)¹², בחי' עולם התיקון¹³, וכמארז"ל¹⁴ על הפסוק¹⁵ והארץ היתה תהו גו' וחושך גו', אמר הקב"ה עד מתי יהא העולם מתנהג באפילה, תבוא האורה, ויאמר אלקים יהי אור¹⁶, זה אברהם.

והנה גם לאחרי שנעשה עולם התיקון, ישנו הענין שמי הים מציפים את הארץ כו'. והענין בזה, דהנה, מי הים שהם מלוחים ואינם ראויים לשתי', קאי בכללות על עניני העולם, עניני הגוף ונפש הבהמית, שנקראים מים רבים¹⁷, שאינם מניחים שיהי' בנין המדינה, שהו"ע הדירה לו ית' בתחתונים¹⁸. אמנם, גם מי הים המלוחים, כאשר עולים מן התהום ובוקעים ויוצאים דרך הארץ, הנה ע"י הלחץ והדוחק במעבר גידי האדמה, נעשים מים מתוקים. וכן הוא בנשמת כאו"א מישראל שנקראת באר מים חיים¹⁹, שכאשר נפש האלקית מתלבשת בנה"ב, אזי ממתקת את המים מלוחים שאינם ראויים לאדם שיהיו מהם מים מתוקים. ויתר על כן, שע"ז שנה"א עובדת עבודתה בנה"ב, מתעלית גם נה"א לעבודה כזו שמצד עצמה לא היתה יכולה להגיע אלי'.

והענין בזה, כידוע ומבואר בכ"מ בארוכה²⁰, שאע"פ שעוד קודם ירידתה למטה היתה הנשמה עומדת בעבודה תמידית לפני

8) ראה תו"א וישלח כד, סע"א. שם, ד. ובכ"מ.

9) ע"פ לשון חז"ל — שבת לא, ב. וראה מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"ב ע' תשכח. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ב ע' תקפב ואילך. ובכ"מ.

10) יהושע יד, טו. במדב"ר פי"ג, ג.

11) ב"ר פמ"ט, ו.

12) ע"ז ט, א.

13) תו"א ר"פ לך לך (יא, ב).

14) ב"ר פ"ב, ג.

15) בראשית א, ב.

16) שם, ג.

17) ראה תו"א ר"פ נח. ובכ"מ.

18) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפל"ו. ובכ"מ.

19) ש"ה ש, ד. טו. וראה לקו"ת חוקת סב, ב. ובכ"מ.

20) ראה תו"א בשלח סב, ד ואילך. תו"ח

בשלח רל, ב ואילך (בהוצאה החדשה — קסד, ב ואילך).

הוי', כמ"ש²¹ חי הוי' גו' אשר עמדתי לפניו, מ"מ, הרי כל זה אינו אלא עבודה בבחי' בכל נפשך²², עבודה שע"פ טעם ודעת, עבודה שבמדידה והגבלה, עבודה שמצד בחי' ממכ"ע. אך ע"י הירידה למטה, שזוהי ירידה לבירא עמיקתא²³, הנה ירידה זו היא צורך עלי', שע"ז מגעת לעבודה דבכל מאדך²², למעלה ממדידה והגבלה. וטעם הדבר, כי, בירידתה למטה מתלבשת הנשמה בגוף ונה"ב, שמצד עצמם יש בהם תנועה שלמעלה ממדידה והגבלה, כיון ששרשם מעולם התוהו²⁴, שבו היו אורות מרובים וכלים מועטים, שלכן לא הי' שייך שהאורות יתלבשו בכלים, להיותם מרובים, וכן הכלים מצד עצמם היו מועטים, שלא שייך שיקבלו אורות באופן של התלבשות. ומצד זה הי' ענין שבירת הכלים ונפילת הניצוצות למטה, והיינו שהאור לא קיבל את המדידה והגבלה של הכלים, ולכן נפלו ניצוצות קדושה ונתלבשו בדברים נמוכים ביותר, וכידוע המשל שכל הגבוה גבוה ביותר נופל למטה מטה ביותר²⁵. ולכן, הנה דוקא הגוף ונה"ב יש בהם ענין של העדר המדידה והגבלה, כיון ששרשם הוא מעולם שהוא במהות ואופן כזה. ולכן, העבודה בהגוף ונה"ב פועלת תנועה זו (העדר המדידה והגבלה) גם בנה"א, שתמורת זה שעד עתה היתה עבודתה (בשלימותה, אבל רק) בכל נפשך, בבחי' ממכ"ע, הנה ע"י ירידתה למטה מגעת לבחי' בכל מאדך, למעלה מהמדידה וההגבלה שלו, אע"פ שזהו רק בכל מאדך, מאד שלך, ואילו לגבי הזולת הרי זו עבודה שבמדידה והגבלה. וע"ד שאמרו²⁶ מים שאין להם סוף, שנקראו כן לפי שהאדם העומד אינו רואה את הקצה, והיינו, שאע"פ שהכל יודעים שהמים יש להם סוף, מ"מ, כיון שהוא אינו רואה, הרי זה נקרא מים שאין להם סוף. וכן הוא בענין מאד שלך, שכיון שאצלו נעשה ענין של יציאה ממדידה והגבלה, הרי זה מגיע ומעורר גם למעלה בבחי' שלמעלה ממדידה והגבלה (בלי גבול האמיתי)²⁷, בחי' הרצון ותענוג העליון דעצמותו ומהותו ית'.

אמנם כדי להגיע לזה שהמים המלוחים יהיו מים מתוקים, שהו"ע בירור נה"ב, ועד שע"ז תהי' גם בנה"א עצמה העלי' מהעבודה דבכל נפשך לעבודה דבכל מאדך, צריכים להבטיח (באִוָּאָרְעֵנָעַן) שהמים לא יציפו את היסודות. וזהו שבא הקב"ה במקום אחד ומצא שם צור

(26) יבמות קכא, א. רמב"ם הל' גירושין

פ"ג הט"ז וה"כ.

(27) ראה לקו"ת שלח לט, סע"ג ואילך.

בחוקותי מז, ד.

(21) מלכים"א יז, א.

(22) ואתחנן ו, ה.

(23) ע"פ לשון חז"ל — חגיגה ה, ב.

(24) לקו"ת מטות פב, ריש ע"ד. ובכ"מ.

(25) לקו"ת פ' ראה יט, ג. ובכ"מ.

גדול, אמר, כאן אני קובע את המדינה על הצורים הללו, מראש צורים, שהם האבות, כידוע²⁸ שראש צורים הו"ע שרש האבות בבחי' המדות כפי שהם בשרשם למעלה מן השכל, למעלה מטו"ד, שאין בהם המדידה וההגבלה דשכל. וכיון שהמדות מצד עצמם יש בהם ענין התקיפות, יש בכחם לעמוד נגד המים דלעו"ז שמציפים ואין מניחים לעשות את היסוד, ועי"ז יוכל להיות בנין המדינה. וענינו בעבודה, שהאדם מעורר בעצמו מה שקיבל בירושה מהאבות (צורים), ובכללות הו"ע האהבה מסותרת שנכלל בה גם דחילו²⁹, כללות המדות, וכפי שהם במקורם ושרשם למעלה מהשכל (ראש צורים), שזוהי כללות העבודה שלמעלה מטו"ד, שע"ז נעשה בירור נה"ב כו'.

ג) **והנה** מלבד הענין דצורים (מראש צורים אראנו) צריך להיות גם ענין הגבעות (מגבעות אשורנו). והענין בזה, כפי שמבאר אדמו"ר הזקן בלקו"ת³⁰ שגבעות הם במדרגתן למטה מבחי' הרים, כי גבעות אינן אמהן (כדאיתא במדרש³¹ שהרים וגבעות הם אבות ואמהות), שמקבלים מן ההרים, והוא בחי' אהבה בחיצוניות הלב הנלקח מטעם ודעת והתבוננות כו', אבל בחי' ומדרגת הרים היא בחי' האהבה שלמעלה מן הטעם ודעת כו'. וזהו גם שבצורים נאמר אראנו ובגבעות נאמר אשורנו. דהנה, התרגום דאשורנו הוא סכיתי, והוא ג"כ תרגום של הבטשה³². והנה, ההפרש בין ראי' (אראנו) להבטה (אשורנו) הוא כפירש"י³³ שראה אותו היינו ראי' בעלמא, והביט היינו מביט בו בכוונה. וכן איתא במדרש³⁴ הבטה מקרוב (שלכן הרי זה באופן שמביט בו בכוונה) וראי' מרחוק (שלכן הרי זה באופן של ראי' בעלמא). והענין בזה, שבחי' צורים, דקאי על המדות שלמעלה מהשכל, הנה עז"נ אראנו, בראי' בעלמא, שאין שם השגה כ"כ, ולכן הרי זה ראי' מרחוק. ובחי' גבעות, דקאי על המדות שע"פ השכל, הנה עז"נ אשורנו, שבחי' זו מושג ונתפס בנפש, וזהו כענין הבטה מקרוב ובכוונה כו'. והוא כענין ההפרש בין עלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא, שבעלמא דאתכסיא (שדוגמתו בעבודה הו"ע המדות שלמעלה מטו"ד) לא שייך הבטה ממש, שהרי אפילו הנבראים שבעלמא

30 נצבים מה, א.
 31 ר"ה יא, א. שמו"ר פט"ו, ד. במדב"ר פ"כ, יט.
 32 ראה לך לך טו, ה. ש"א יז, מב.
 33 חוקת כא, ח.
 34 איכ"ר פ"ה, א (לדעת ר' יודן).

28 ראה ביאורי הזהר בלק לאדמו"ר האמצעי (קג, סע"א ואילך) ולאדמו"ר הצ"צ (ח"ב ע' תתקצג ואילך). נדפס גם באוה"ת בלק ע' תתקד ואילך). וראה גם ד"ה כי מראש צורים תשל"ד (סה"מ תשל"ד ע' 173 ואילך).
 29 ראה תניא פי"ח.
 30 נצבים מה, א.

דאתכסיא הם מכוסים כו'. ורק בעלמא דאתגליא (שדוגמתו בעבודה הו"ע המדות שע"פ טו"ד) שייך הבטה ממש.

וזהו כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, שאע"פ שהגבעות הם בחי' המדות שע"פ השכל (שלכן נקראים בשם גבעות בלבד, שאינם בתוקף וגובה כ"כ כמו ההרים), שהם רק מקבלים מבחי' המדות שלמעלה מהשכל, ע"ד שהאמהות מקבלים מהאבות, מ"מ, לא מספיק הענין דראש צורים, שהו"ע המדות כפי שהם בשרשם למעלה מהשכל, אלא צריך להיות גם הענין דמגבעות אשורנו. וטעם הדבר, כיון שהתכלית היא שתהי' שלימות העבודה לא רק מצד כחות מקיפים, בכל מאדך, אלא שמוזה יומשך בכל עשר כחות הנפש ואח"כ גם בשלשת הלבושים מחשבה דיבור ומעשה, שזוהי כללות העבודה שע"פ טו"ד. והיינו, שתכלית העבודה היא לעשות לו ית' דירה בתחתונים, ובשביל זה יש צורך בעבודה מסודרת בכחות פנימיים, ועד לכללות העבודה דתומ"צ הקשורים עם הגוף ונה"ב, ובאופן שכל הענינים יחדרו בהבנה והשגה לא רק של נה"א, אלא גם של נה"ב, ועד שיומשך גם בלבושי הנה"ב, ועד למחשבה דיבור ומעשה של הגוף. ולכן, הן אמת שצריכה להיות הקדמת העבודה שלמעלה מטו"ד, מראש צורים אראנו, אבל עדיין אין זו התכלית, אלא לאח"ז צריך להיות נמשך מבחי' ההרים לבחי' הגבעות, וע"ד ההמשכה מבחי' עלמא דאתכסיא שיהי' הגילוי בבחי' עלמא דאתגליא, והיינו, שתהי' העבודה בבחי' מגבעות אשורנו, באופן של הבטה מקרוב, בכוונה ובסדר מסודר, שע"ז דוקא נעשית דירה לו ית', בעלמא דאתגליא. וזהו גם מה שמבואר בלקו"ת³⁵ בענין מדלג על ההרים (אבות) מקפץ על הגבעות (אמהות)³⁶, שהפרש בין דילוג לקפיצה הוא שדילוג הוא ברגל א' (שעדיין אין זה יציאה לגמרי מסדר השתלשלות), וקפיצה היא בב' רגלים³⁷ (שזוהי יציאה לגמרי מסדר השתלשלות), כי, אף שלכאורה האבות הם במדרגה נעלית יותר מן האמהות, מ"מ כתיב³⁸ כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה, והיינו, לפי שדוקא ע"י עבודת האמהות, מגבעות אשורנו, נעשית דירה לו ית', היינו, שבסדר השתלשלות גופא פועלים ענין של יציאה מסדר השתלשלות לגמרי (קפיצה בב' רגלים), שהרי ענין הדירה הוא³⁹ כמשל הדר

(38) וירא כא, יב.

(39) מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' תפט. ועם הגהות — אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תרפ. סה"מ תרס"ב ע' שלה. עת"ר ע' רמה. תרע"ח ע' קצג. ועוד.

(35) שה"ש טו, ב ואילך.

(36) שה"ש ב, ת. וראה ילקוט שמעוני שה"ש רמז תקפ"ו. (37) אהלות פ"ח מ"ה. ירושלמי ביצה פ"ה ע' קצג. ועוד.

בדירת חבירו כמו שדר בדירת עצמו, בכל עצמותו ומהותו (כמשנת"ל במאמרים שלפנ"ז⁴⁰), וענין זה נעשה בתחתונים דוקא.

ד) **והנה** האמור לעיל הוא כללות ענין עבודתם של ישראל, וזהו מ"ש⁴¹ ברוך הוי' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם, היינו⁴², שעבודתם של ישראל בהמשכת אלקות (שלכן נקרא אלקי ישראל) היא להמשיך מן העולם ועד העולם, מעלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא⁴³. ומקדים בכתוב ברוך הוי', ברוך מלשון⁴⁴ המברין את הגפן⁴⁵, שהסדר בזה הוא שכופים את ענף הגפן למטה מטה ומכסים אותו בעפר, ומזה צומח גפן חדש. וזהו גם ענין ההמשכה מעלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא, ע"ד ההמשכה מבחי' צורים לבחי' גבעות, שזוהי המשכה מלמעלה למטה, ומ"מ, הנה דוקא עי"ז נעשה הענין דמקפץ בב' רגלים, שנעשה דירה לו ית', למעלה מסדר השתלשלות לגמרי, בתחתונים דוקא.

וביאור הענין, דהנה מבואר במ"א בארוכה⁴⁶ שהחילוק בין עלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא הוא ע"ד החילוק שיש בעוה"ז (עלמא דאתגליא) גופא בין ברואים שבים לברואים שביבשה [והיינו לפי שהתורה כללות ופרטות נאמרה⁴⁷, ולכן יש כללות ופרטות גם בעולם, שהפרט גופא כולל כו"כ פרטים, ולכן, בעלמא דאתגליא גופא ישנם ברואים שבים שהם בדוגמת הברואים שבעלמא דאתכסיא]. דהנה, הברואים שבעלמא דאתכסיא הם בדוגמת דגים שבים, שכיון שפורשים ממקור חיותם שהוא הים, מיד מתים⁴⁸, משא"כ הברואים שבעלמא דאתגליא, ביבשה, הרי אע"פ שנבראו מן הארץ, הכל הי' מן העפר⁴⁹, וגם מקבלים כל צרכיהם מן הארץ, כמ"ש⁵⁰ ארץ ממנה יצא לחם (ומ"ש לחם קאי על כל צרכי הנבראים, שנכללים בשם לחם⁵¹), מ"מ, הרי הם

40) ד"ה ועתה יגדל נא דש"פ שלח בתחילתו (לעיל ס"ע 149 ואילך).

41) תהלים קו, מח.

42) בהבא לקמן — ראה המשך מצה זו תר"ם פרק נב ואילך (סה"מ תר"ם ח"א ע' רלד ואילך).

43) ראה זח"א קנח, ב. אוה"ת בראשית (ח"ג) תקנא, א. סה"מ תרל"ח ע' צ. ובכ"מ.

44) ראה גם תו"א מקץ לז, ג. סה"מ תרכ"ו ע' קלב ואילך. תרנ"ד ע' שיב ואילך. ובכ"מ.

45) כלאים רפ"ז.

46) ראה המשך מצה זו שם. וראה לקו"ת צו יד, ב ואילך. שער האמונה פנ"ב (צד, א ואילך). סה"מ תרנ"ט ע' קמה ואילך. תרע"ח ע' רנד ואילך. תרח"ץ ע' קפח ואילך.

47) ראה חגיגה ו, ב.

48) ראה ע"ז ג, סע"ב. חולין קכז, א. ברכות סא, ב.

49) קהלת ג, כ.

50) איוב כח, ה.

51) ראה סה"מ תרפ"ה ע' רפא. ובכ"מ.

במציאותם הן כאשר נמצאים על הארץ והן כאשר שטים בים או פורחים באויר. וכן הוא גם ברוחניות (ואדרבה, רוחניות הענינים היא הסיבה לכך שכן הוא בגשמיות⁵²), שאופן המציאות בעלמא דאתכסיא היא שהנברא יודע ומשיג את בחי' האין המהווה, וכיון שיודע שהוא מהווה ומחי' ומקיים אותו, לכן אינו יכול לפרוש ממקור חיותו. משא"כ בעלמא דאתגליא הרי אופן הבריאה הוא שהנברא נעשה דבר נבדל, ועד שיכול להיות שהדבר הנבדל יהי' גם דבר נפרד, ואעפ"כ ישאר במציאותו, לפי שאינו יודע שישנו ענין שמהוה ומחי' ומקיים אותו. וליתר ביאור, הנה גם בעלמא דאתכסיא הרי מבואר ומובן שאי אפשר לנברא להשיג בחי' האין המהווה אותו, שאז הי' מתבטל ממציאותו⁵³. אמנם, ענין זה הוא רק בנוגע להשגת המהות, היינו, שאילו הי' הנברא שבעלמא דאתכסיא משיג את המהות דדבר הוי' שמהווה אותו, אזי הי' מתבטל ממציאותו. ומ"מ, להיותו בעולם נעלה יותר (עלמא דאתכסיא), יש לו ידיעת המציאות עכ"פ, היינו, שיודע שישנו דבר אלקי שמחי' אותו, ואף שאינו יודע מהות מציאות זו, כי אם מציאות המציאות בלבד, הנה ידיעה זו עצמה נמשכת ופועלת גם בהרגש שלו, ואינה מניחה אותו לפרוש ממקור חיותו. משא"כ בעלמא דאתגליא, שהבריאה היא באופן של הבדלה שיוכל להיות מציאות נפרד, ועד שיכול להיות מציאות שאומרים לא ידעתי את הוי'⁵⁴, ולמטה מזה⁵⁵, אני ואפסי עוד⁵⁶.

ויובן החילוק שבין עלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא בתוספת והרחבת הביאור, ע"פ הדוגמא בנפש האדם מהחילוק שבין מחשבה ודיבור. דהנה, כללות ענין הדיבור הוא מצד הזולת, שהרי לולי הזולת, מצד עצמו, הנה גם כאשר כל הענינים ישארו במחשבה, ולא יבואו לדיבור כלל, לא יחסר אצלו דבר. וגם כאשר מצוה לזולתו למלא צרכיו, שאז זקוק הוא להדיבור כדי שיתוסף אצלו מה שחסר לו, הרי אין זה באופן שיש לו צורך בהדיבור מצד עצמו, כי אם, שזהו ענין שמעורב בו מציאות הזולת (שזקוק להזולת שיעשה עבורו דבר זה), ולכן, הנה גם בנפשו צריך להיות ענין הקשור עם הזולת, אבל בענינים שבהם אין התערבות הזולת,

(52) ראה גם ספר השיחות תשמ"ח ח"א העולם ע' ערה, ובהנמטן שם.
 ע' 133 ואילך. (55) ראה מאמרי אדה"ז נביאים ס"ע מג ואילך. שם ע' נה ואילך. אוה"ת נ"ך ח"ב ע' 54 (53) ראה גם סה"מ תרכ"ט ע' קסא ואילך. (54) שמות ה, ב. ראה סה"מ עטר"ת ע' שס. תרצ"ב ע' קנו. תרצ"ז ע' 149. ובכ"מ. (56) ישע"י מז, ח. שם, י. תניא ספכ"ב. שם פכ"ד. וראה ספר הערכים-חב"ד ח"ב ערך אומות

היינו, שאינו זקוק להזולת, כיון שיכול לעשותם בעצמו, אזי אינו צריך לענין הדיבור. אמנם, ענין המחשבה הוא לעצמו דוקא, דהנה, עם היות שמחשבה נקראת בשם לבוש⁵⁷, היינו שהמחשבה אינה עצם השכל או עצם המדה, אלא היא כמו משרת ולבוש אליהם, מ"מ, הרי רואים שכדי שהאדם יבין וישיג היטב את המושכל שבשכל שלו, בהכרח שתהי' ההתלכשות בכח המחשבה, ולולי זאת אי אפשר להיות ההבנה וההשגה. ומצד החילוק הנ"ל בין מחשבה לדיבור, הנה המחשבה היא לבוש הקרוב ולבוש פנימי, שאינה יוצאת לחוץ, אלא נשאר מאוחדת עמו, ועד כדי כך, שכשם שהנפש היא תמידית, כך המחשבה משוטטת תמיד, להיותה קשורה בנפש, ועד שמקבלת את התכונה שאין לה הפסק. משא"כ הדיבור הוא לבוש נפרד, שנפרד הימנו ומתגלה אל הזולת.

והנה נת"ל שתכלית הכוונה היא שיומשך מעלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא, והרי זוהי גם תכלית הכוונה בבריאת האדם, לעשות לו ית' דירה בתחתונים, היינו, שכל מציאות הזולת והחוצה תהי' דירה לו ית', ובשביל זה צריך לענינים גשמיים, כמו תפילין בקלף גשמי (ועד"ז בשאר המצוות, ציצית בצמר גשמי וכיו"ב, שהרי הוקשה כל התורה כולה לתפילין⁵⁸), וכמו"כ צריכה להיות ההמשכה ממחשבה לדיבור, ועד שיומשך למעשה, כדבר המשנה⁵⁹ שהמעשה הוא העיקר, שעל ידו נשלמת הכוונה העליונה. אלא, שאין מספיק שיהי' הדיבור ועאכו"כ המעשה כפי שהוא לעצמו, שהרי אז יכול הדיבור להיות דבר נבדל ונפרד לגמרי, ועאכו"כ ענין המעשה, כמשנת"ל במאמרים שלפנ"ז⁶⁰ שכח העשי' הוא דבר הנבדל ונפרד ועד ששייך גם בבעלי חיים כו'. ולכן צריך להיות הענין דברוך הוי' גו' מן העולם ועד העולם, להמשיך מעלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא, ועד שיהיו דבר אחד, רשות אחת, דיחידו של עולם⁶¹.

(ה) **וע"פ** הנ"ל יובן גם ענין מצות עירובין⁶² שתיקנו רבנן⁶³, וכפסק רבינו הזקן בשו"ע⁶⁴ שמצוה לחזו(ר) אחר עירובי חצירות, וצריך לברך עליו אקב"ו על מצות עירוב, כמו שצריך לברך על כל מצוות

(62) בהבא לקמן — ראה המשך מצה זו הנ"ל פרק מט ואילך (ע' רכט ואילך). וראה גם אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תמ. שם ע' תנג.
(63) רמב"ם ריש הל' עירובין. ובכ"מ.
(64) אור"ח סשס"ו סי"ח.

(57) תניא פ"ד.
(58) קידושין לה, א. וש"נ.
(59) אבות פ"א מ"ז.
(60) ד"ה ועתה יגדל נא דש"פ שלח פ"ג (לעיל ע' 152).
(61) ראה תניא ספ"ג.

של דבריהם. והענין בזה, דהנה, פעולת העירוב היא ברשויות היחיד שהם נפרדים זמ"ז, לעשותם רשות אחת. והיינו, שאע"פ שכל רשות מצד עצמה היא רשות היחיד, ליחידו של עולם, מ"מ, אפשר שיהיו ב' רשויות שמובדלים זמ"ז, זה לעצמו וזה לעצמו, ולכן, אף שכל אחת בפני עצמה היא רשות היחיד, מ"מ, אסור לטלטל מרשות לרשות, כיון שכאן מסתיימת המדידה וההגבלה של רשות אחת, וכאן מתחילה המדידה וההגבלה של רשות אחרת, ויש צורך בענין העירוב, שענינו הוא עירוב הרשויות. והענין בעבודת האדם, דהנה, יש עבודה שמצד החסד, ויש עבודה שמצד הגבורה, וכיון ששתיהן בקדושה, הרי הם בבחי' רשות היחיד. אמנם, כל זמן שהעבודה היא בקו אחד בלבד (חסד או גבורה), קיומא דחד סמכא⁶⁵, הרי עדיין אין זה תכלית העבודה. ועל זה ניתנה מצות עירוב, שענינה הוא העירוב דחסד וגבורה יחד, שזהו כללות ענין מדת התפארת, שכוללת חסד וגבורה ועושה מהם מציאות אחת. וענין זה מרומז גם בשם עירוב, כדאיתא במאורי אור⁶⁶ (והובא בחסידות⁶⁷) שעירוב בגימטריא חסד וגבורה, כי, אותיות רי"ו שבתבת עירוב הם בגימטריא גבורה⁶⁸, ואותיות ע"ב הם גימטריא חסד, וצירופם יחד לתיבה אחת מורה על החיבור והעירוב דחסד וגבורה שנעשים רשות אחת. וכידוע גם מאמר הרב המגיד⁶⁹ בביאור מארז"ל⁷⁰ על הפסוק⁷¹ המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו, מיכאל שר של שלג וגבריאל שר של אש ואינם מכבים זה את זה, שמיכאל שענינו מדת החסד וגבריאל שענינו מדת הגבורה הם בדוגמת שני שרי המלך שמצד עצמם הם הפכיים זמ"ז, והיינו, שעם היותם שרים של מלך אחד, הרי הם במדידה והגבלה, שלכן, הנה כאן מסתיים ענינו של שר זה, וכאן מתחיל ענינו של השר השני, ומ"מ, בעמדם לפני המלך, הנה מצד ענינו של המלך נעשה שלום במרומיו, ושניהם שוים, ואינם מכבים אלא סובלים זה את זה. וענינו בשמות, כידוע⁷² ששם א"ל בחסד, שם אלקים בגבורה, ושם הוי' בתפארת, והיינו,

65) לשון האד"ר בתחלתה (זח"ג קכו, ב).
 תניא אגה"ק ס"ב. מאמרי אדמו"ר הזקן על פרישיות התורה ח"ב ע' תרמה ואילך.
 66) מערכת ע אות כז.
 67) המשך מצה זו הנ"ל פרק נד (ע' עח).
 תנחומא ויגש ו.
 68) אוה"ת שה"ש שם.
 69) ראה תיקוני זהר תיקון כב (סז, ב).
 70) ראה לקו"ת תזריע כג, ג. ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ר"פ לך (ח, ג). פלח הרמון (לר"ה מפאריטש) לך לך לך, ג. ועוד. וראה
 71) במדב"ר פי"ב, ה. שהש"ר פ"ג, יא.
 תנחומא ויגש ו.
 72) במקומות שבהערה 67: מ"ש בע"ח. — ראה ע"ח שער מד (שער השמות) פ"ג ופ"ו. וראה זח"ג רצו, א. פרדס שער כ (שער השמות) פ"הח. שם פ"י"א.

ששם הוי' שהוא שם העצם⁷³ הוא דוקא במדה השלישית, מדת התפארת, שעיי"ז עושה שלום במרומיו. ובפרטיות יותר, הנה בענין העירוב (שמורה על החיבור דחסד וגבורה) יש ב' בחי', עירובי מבואות ועירובי חצירות, ואיתא במאו"א⁶⁶ (והובא בחסידות⁶⁷) שעירובי מבואות, בתי גוואי, הו"ע התפארת שמערב חסד עם גבורה, ועירובי חצירות, בתי בראי, הו"ע היסוד שמערב נצח והוד.

ו) **וזהו** גם מ"ש ברוך הוי' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם, שהו"ע ההמשכה מעלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא, והיינו, שלמרות ריחוק הערך שביניהם, שהרי עלמא דאתכסיא, כמים לים מכסים⁷⁴, הו"ע שלמעלה ממדידה והגבלה, ואילו עלמא דאתגליא הרי כל ענין של גילוי הו"ע של מדידה והגבלה, מ"מ, מחברים ביניהם ומערבים אותם (ע"ד עושה שלום במרומיו) באופן שנעשים מציאות אחת, והיינו ע"י המשכת שם הוי', ברוך הוי', שעושה שלום במרומיו, ועיי"ז יכולים לקיים (אשר קדשנו במצוותיו וצונו) מצות עירוב, לערב ולחבר עלמא דאתכסיא עם עלמא דאתגליא באופן שנעשים מציאות אחת. וענין זה נעשה ע"י עבודתו של יעקב דוקא, שזהו גם הדיוק ברוך הוי' אלקי ישראל גו'. ובהקדים, שבענין האבות (ראש צורים) ישנם ג' אופני עבודה. יש עבודת אברהם שענינו הי' מדת החסד, וכידוע מאמר ספר הבהיר⁷⁵. ויש עבודת יצחק שהיא מצד מדת הגבורה, כמ"ש⁷⁶ ופחד יצחק הי' לי. אך עדיין אין זה תכלית השלימות, וכמארוז"ל⁷⁷ אברהם יצא ממנו כו' יצחק יצא ממנו כו', שאפשר להיות יניקה ללעו"ז, כי, כל זמן שחסר פרט בהרצון הרי זה חסר בכללות הענין⁷⁸, ולכן יכולה להיות יניקה ללעו"ז. אך השלימות היא בעבודת יעקב, שהיתה מטתו שלימה⁷⁹, ללא יניקה ללעו"ז, כי, מדתו של יעקב היא מדת התפארת, הנקרא⁸⁰ בריח התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה⁸¹, ועד שהוא למעלה מקצוות, שלכן מחבר עצמותו ומהותו עם תחתונים שיהיו דירה לו ית'. ובפרטיות יותר, הנה נוסף על החיבור דחסד

(77) ראה פסחים נו, א. ויק"ר פל"ו, ה. לקו"ת ואתחנן ה, א. שה"ש ט, ד.
 (78) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שני, ב. וראה שם שיא, ב ואילך.
 (79) ויק"ר שם. פרש"י ויחי מזו, לא.
 (80) זח"ב קעה, ב.
 (81) תרומה כו, כח. ויקהל לו, לג.

(73) כסף משנה הל' ע"ז פ"ב ה"ז. פרדס
 שער יט (שער שם בן ד). מו"נ ח"א פס"א
 ואילך.
 (74) ישע"י יא, ט.
 (75) סקצ"א. הובא בהשמטות לזח"א רסד,
 ריש ע"ב. פרדס שער כב (שער הכינויים)
 פ"ד.
 (76) ויצא לא, מב.

וגבורה ע"י תפארת, ישנו חיבור ב' הקוין כפי שהוא בבחי' ראש צורים, ראשית ותחלת ושרש המדות, שזהו"ע הכתר שמחבר חכמה וכינה (השרש דחסד וגבורה), וכמו"כ ישנו חיבור ב' הקוין כפי שהוא בבחי' מגבעות אשורנו, שהו"ע היסוד (מדתו של יוסף) שמחבר נצח והוד (ע"ד ב' הבחי' שבעירוב, בבתי גוואי ובבתי בראי, כנ"ל). וזהו ברוך הוי' אלקי ישראל גו', שזוהי עבודתו של יעקב, שענינו הוא קו האמצעי שמבריה מן הקצה אל הקצה, שעיי"ז נעשה חיבור עלמא דאתכסיא עם עלמא דאתגליא (מן העולם ועד העולם), ועד שעושים דירה לו ית' בתחתונים.

ז) והנה כללות החילוק שבין עלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא, שדוגמתו בעלמא דאתגליא גופא הוא החילוק שבין ים ליבשה (כנ"ל ס"ד), הרי זה גם החילוק בין ב' האופנים שבהנהגת העולם, הנהגה נסית והנהגה טבעית⁸², הנהגה נסית שמצד מדת החסד, שהיא למעלה ממדידה והגבלה, והנהגה טבעית שמצד מדת הגבורה, אלקים (מדת הגבורה) בגימטריא הטבע⁸³, שהיא במדידה והגבלה. ונוסף לזה ישנו גם חיבור ב' ההנהגות, שזהו שאמרו רז"ל⁸⁴ בתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, שיתף בו מדת הרחמים, שזהו"ע האותות ומופתים שבעולם (כמבואר בשער היחוד והאמונה⁸⁵ דהיינו התגלות אלקות ע"י צדיקים ואותות ומופתים שבתורה), שזהו עירוב ב' ההנהגות להיות מציאות אחת, שבעולם גופא תהי' מציאות הנס (ע"ד ברוך גו' מן העולם ועד העולם). וכידוע שבנסים גופא יש כמה חילוקים, נסים גלויים, נסים המלובשים בטבע, ויש נסים עליונים ביותר, שבתוך הטבע ישנו נס גלוי באופן שראו כל אפסי ארץ⁸⁶, וע"ד מ"ש אדמו"ר הזקן באגרתו⁸⁷ בצאתו מפטרבורג, שהפליא הוי' והגדיל כו' בעיני כל השרים וכל העמים כו'. וכללות הענין דשיתף עמו מדת הרחמים נמשך בגלוי באלף השלישי בהענין דמתן תורה (שאו התחילו שני אלפים תורה, ולאח"ז שני אלפים ימות המשיח¹²), כולל ובמיוחד ע"י מצוות

כב, ג). תניא שעהיה"א רפ"ו.

84) הובא בפרש"י בראשית א, א.

85) פ"ה.

86) ישעי' נב, י. תהלים צח, ג. וראה

המשך תער"ב ח"א ע' רעח. ח"ב ע' תתס.

ח"ג ע' אירלא. ע' אישו. ועוד.

87) אג"ק אדמו"ר הזקן ע' רלב.

82) ראה ד"ה ברוך שעשה נסים תרס"ד

(סה"מ תרס"ד ע' קכט. שם ע' קמא ואילך.

וש"נ). ד"ה ברוך שעשה נסים שנה זו (לקמן

ע' 224 ואילך).

83) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב.

ראשית חכמה שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל

(קכא, ב). של"ה פט, א. א. קפט, א. שח, ב.

שרו"ת חכם צבי סימן יח (הובא בלקו"ת ראה

דרבנן, שחמורים⁸⁸ וערבים⁸⁹ עלי דברי סופרים יותר מדברי תורה, כמו מצות עירובין (כנ"ל), ועד שנמשך בכל דור ודור ע"י צדיקי ונשיאי הדור, שפועלים בעבודתם הענין דברוך הוי' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם, עי"ז שיומשך מפנימיות הנפש בכחות הגלויים ועד למחשבה דיבור ומעשה, ובחי' סתים דנשמתא ידרוש ויבקש את הסתים דאורייתא, וימשיכו בגליא דנשמתא וגליא דאורייתא, ועד שיומשך בסתים וגליא שבעולם.

ח) **ויש** לקשר זה עם מ"ש⁹⁰ אנכי הוי' אלקיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו. והענין בזה, כמ"ש הבחי"י⁹¹ בפירוש הכתוב⁹² ואנכי ה' אלקיך מארץ מצרים, שבשתי מדות הוציאם ממצרים, היינו מדת הדין ומדת הרחמים ע"ש (וכמארז"ל⁹³ נגוף למצרים ורפוא לישראל), וזהו אנכי הוי' אלקיך המעלך, ב' שמות דהוי' אלקים. ויש לומר, שענין זה נעשה ע"י בחי' אנכי, שלמעלה מכל מדידה והגבלה, ועי"ז עושה שלום במרומיו, להיות הצירוף דהוי' אלקיך, ולכן היתה העלי' מארץ מצרים באופן של שני הפכים (חסד וגבורה) בבת אחת. וממשיך בכתוב, הרחב פיך ואמלאהו. והענין בזה, כפי שמבאר המהרש"א בחדא"ג בדברי הגמרא במסכת ברכות⁹⁴ שהרחב פיך ואמלאהו בדברי תורה כתיב: וסמין לי' אנכי הוי' אלקיך המעלך מארץ מצרים, שאל תחשוב שלא אוכל למלא כל שאלתך, הרי אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים אשר ראית שם היכולת בידי למלאות כל משאלותך בדברי תורה. ומבואר בדרושי חסידות⁹⁵, שהפירוש דכל שאלתך הוא ע"ד שביקש דוד גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך⁹⁶, שהו"ע גילוי פנימיות התורה וסודות התורה [כפי שניתוסף בזה במשך ל"ג השנים⁹⁷], ועז"א שלא לחשוב שלא אוכל למלא כו', הרי אנכי כו', פי' כי במצרים היו שקועים במ"ט שערי טומאה⁹⁸, והעלם על כנפי נשרים⁹⁹, עד שבחמשים יום זכו לקבל התורה פנים

88 עירובין כא, ב. סנהדרין פח, ב. 94 נ, א. 95 אוה"ת שם (ס"ע רצד ואילך).

89 ע"ז לה, א. 96 תהלים קיט, יח. וראה סידור (עם

דא"ח) שער הל"ג בעומר דש, ג ואילך. סה"מ תרל"ח ע' קמו ואילך. ד"ה גל עיני תשל"ז (סה"מ תשל"ז ע' 229 ואילך. תו"מ סה"מ אייר ע' רצא ואילך).

91 בהעלותך ט, יח. — הובא באוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ (ע' רצו).

92 הושע יב, י. 93 ראה ישעי' יט, כב. זח"ב לו, א.

94 ראה זהר חדש ר"פ יתרו. ובכ"מ. 99 יתרו יט, ד.

בפנים¹⁰⁰, כמ"כ לא יפלא ממני למלא שאלתך בדברי תורה. ונוסף לכך שנעשה הרחב פיך ואמלאהו בענינים רוחניים, נמשך להיות הרחב פיך ואמלאהו גם כפשוטו, בנוגע לענינים גשמיים, כמבואר במפרשי התנ"ך¹⁰¹: הרחב פיך לשאול ממני כל תאוות לבך, שתבקש בפיוך כל רצונך ומשאל לבך, היינו, לא רק ענינים פעוטים, אלא בהרחבה כו', ואז ואמלאהו, ככל אשר תשאל אמלא [וכמבואר במ"א¹⁰² כיצד לא יוקשה מדברי הגמרא בברכות הנ"ל, בשאלה שאני (שהשואל שואל כעני על פתח שאינו מרים ראש לשאול שאלה גדולה), בשאלה נמי הכתיב הרחב פיך ואמלאהו, ההוא בדברי תורה כתיב]. וזהו גם כללות הענין ששיתף בו מדת הרחמים כפי שנמשך בגלוי במ"ת, שע"י המשכת ענין התומ"צ במעשה בפועל, בחוקותי תלכו (שתהיו עמלים בתורה) ואת מצוותי תשמרו¹⁰³, ואזי ונתתי גשמיכם בעתם¹⁰⁴, שגם גשמיות העולם¹⁰⁵ תהי' בהרחבה, ויהי' הרחב פיך ואמלאהו בעולם הזה, וכמ"ש¹⁰⁶ ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ, כפי שנמשך ע"י יעקב לכל בני"י עד לדור האחרון, דרא דעקבתא דמשיחא, ונמשך בגילוי ממש ע"י האותות והמופתים דצדיקי ונשיאי הדור, וכפי שהי' גם אופן הנס דגאולת י"ב-י"ג תמוז, שאף שהי' מלוכש בדרכי הטבע, הי' זה נס גדול ביותר, שנקבע להתוועדות ולשמחה ולגאולה על כל השנים הבאים לאח"ז¹⁰⁷, וגם יקרב וימשיך למטה מעשרה טפחים את הגאולה האמיתית והשלימה בביאת מלכא משיחא, והוא יוליכנו קוממיות לקבל פני משיח צדקנו.

100	ואתחנן ד, ה.
101	פרש"י. ראב"ע. ספורנו — הובאו באוה"ת שם.
102	ראה בהשיחה שלאחרי המאמר (לקמן ע' 203 ואילך).
103	ר"פ בחוקותי (ובפרש"י).
104	בחוקותי שם, ד.
105	ראה רמב"ן עה"פ.
106	תולדות כז, כח.
107	ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' פא. ס"ע פו ואילך. ובכ"מ.